

U VRTLOGU TIJELA, RIJEČI I PROSTORA – NOVA PROPITIVANJA HRVATSKE DRAME I KAZALIŠTA

Krležini dani u Osijeku 2005. Tijelo, riječ i prostor u hrvatskoj drami i kazalištu. Priredio Branko Hećimović. Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU. Odsjek za povijest hrvatskog kazališta. Zagreb: Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku; Filozofski fakultet, Osijek. Zagreb-Osijek, 2006.

Krležini dani u Osijeku 2005. Tijelo, riječ i prostor u hrvatskoj drami i kazalištu naziv je zbornika radova s kazališno-teatrološkog savjetovanja koje se od 1990. godine kontinuirano održava u Osijeku svakoga prosinca. Slično starijim *Danima hvarskega kazališta* i *Krležini* su *dani*, prema riječima Branka Hećimovića, vrsta "velikog kišobrana" otvorenog za "svekoliku problematiku hrvatske dramske književnosti i kazališta". Ovaj postulat potvrđuje i objavljivanje novoga zbornika, koji pod krovnom temom tijela, riječi i prostora kao ishodišnih elemenata svakog dramskog i kazališnog ostvarenja, na primjeru trideset jednog znanstvenog rada ugled-

nih teatrologa, književnih znanstvenika, muzikologa, etnologa, kazališnih praktičara i kritičara, problematizira raznolike teme iz dramske i kazališne baštine od srednjega vijeka pa sve do najnovijih postmodernističkih inscenacijskih i dramaturških postupaka.

Početno izlaganje, koje se tradicijom uvriježilo dodjeliti nekome od hrvatskih dramatičara, ovoga je puta pripalo Fedi Šehoviću. U memoarski intoniranom referatu, Šehović progovara o sudbini vlastitih djela na scenama hrvatskih kazališta. Najveći broj zborničkih radova bavi se književno-znanstvenim propitivanjem određenih fenomena dramskih tekstova. Zlata Šundalić tako ispituje pojavne oblike ženske tjelesnosti i status ženskog tijela unutar osamnaestostoljetnih dubravačkih preradi Molièreovih komedija. Divna Mrdeža Antonina piše o nacionalnom prostoru u kazališnim tekstovima i načinu na koji on utječe na oblikovanje kolektivnog identiteta od srednjega vijeka sve do 19. stoljeća. Takav se identitet ponajbolje opredmećuje kroz žanr pastorela, melodrame i povijesne tragedije, što autorica i potkrepljuje analizom Lucićevih, Vetranovićevih, Najšekovićevih, Držičevih, Gundulićevih, Palmotićevih i Mrnavićevih djela. Jasna Melvinger provodi strukturalnu i tematsku analizu Okrugićevih drama *Varadinka Mara* i *Dojčin Petar*. Vlastito izlaganje obogaćuje i prilaganjem trećega čina tematizirane drame *Dojčin Petar*. Marica Grigić piše o nepoznatoj i nedovršenoj drami Josipa Kosora *Treća drama bez naslova*, koja na tragu Aristofanovih komedija *Ptice* i *Lizistrata* upućuje na zanimljiv proplamsaj ženskog aktivizma, u to vrijeme rijedak motiv naših dramatičara. O genezi Krležina *Vučjaka* piše Velimir Visković, analizirajući utjecaj literarnih i autobiografskih silnica, tj. "fragmenata proze" nedovršenog romana *Zeleni barjak* i Krležina boravka u Dugoj Rijeci, kao i strukturalne promjene samog teksta, naknadno nadopisivanje predigre i "bjesosmućnoskandaloznog" sna Krešimira Horvata te izmjenu završetka drame za beogradsku izvedbu 1953. godine. Krležom se u svom referatu bavi i Nikola Batusić, postavljajući intrigantnu tezu o izvjesnoj podudarnosti autorove biografije i biografije njegova protagonista Kamila Gregora, što temelji na prostorno-vremenskom preklapanju njihovih životnih postaja, tj. paralelizmu mediteranske plovidbe 1913., Galicije 1916. i Moskve 1925. godine. Anica

lišne kritike, osobito se zanimljivim dijelom autoričina zaključnoga teksta čine odjelci o specifičnosti američkoga teorijskog pisanja o kazalištu, točnije, o nepostojanju teatrologije u europskome smislu riječi, ponajprije zbog toga što, kako navodi Nikčević, američka kritička misao drami još uvijek teško priznaje status literature.

Unutar navedenih tekstova povremeno se otvaraju i ništa manje zanimljive zasebne cjeline, poput tretmana ženskih lica u suvremenoj američkoj drami, analize glumaca i glumica, pa i glumačkih zvijezda koje su interpretirale pojedine likove, problematike prevodenja pojedinih dramskih djela na hrvatski jezik zbog, primjerice, dubokih kulturoloških razlika, ali i problematike prevodenja stanovite kritičke i znanstvene terminologije (npr., *gay* drame ili *queer* teorije), otežane recepcije američke drame u europskim sredinama zbog kulturoloških jazova i nerazumijevanja... Članke objedinjene ovom knjigom resi i opsežna bibliografija radova o razmatranim autorima, djelima i temama: iako nas s jedne strane žalosti podatak da se na rečenom popisu može naći tek vrlo skroman broj radova hrvatskih autora, on je istodobno i dodatna potvrda važnosti autoričina bavljenja krovnom temom. Vrijedi također napomenuti da je knjiga bogato ilustrirana likovnom građom, točnije, fotografijama s izvedbi suvremenih američkih drama, kako u hrvatskim, tako i u inozemnim kazalištima (Slovenija, SAD), omogućujući čitatelju upoznavanje izvedbenog aspekta suvremene američke drame u Hrvatskoj, ali mu ujedno nudeći i ishodište za usporedbu domaće s drugim nacionalnim kazališnim sredinama.

Riječju, *Gubitnički genij* knjiga je u kojoj još jednom dolazi do izražaja autoričino suvereno vladanje korpusom dvadesetostoljetne američke drame i kazališta, korpusa koji, zahvaljujući S. Nikčević, i hrvatska teatrologija i hrvatsko kazalište iz godine u godinu sve bolje i bolje upoznaju i razumiju.

Bilić propituje kategorije prostora, egzistencije i jezika u dramama Joze Ivakica *Inoće, Pouzdani sastanak, Majstorica Ruža i Vrzino kolo*. Posebnu pozornost pridaje toposu birtije, kao svojevrsnom simbolu slaven-skog čovjeka i javnog života provincije na početku 20. stoljeća. Helena Peričić analizira zastupljenost i funkciju metaliterarnosti i majeutičkog dijaloga na paradigmatiskim dramama Mire Gavrana, a Ana Prolić Kragić piše o specifičnoj ulozi jezika u *Sunčanom gradu* Radovana Ivšića.

tekst hrvatske moderne i autorova dramskog opusa. Uz analizu njezinih žanrovskih odrednica i funkciju likova, Bogner-Šaban postavlja i pitanje o povezanosti djela i Ive Raića kao njegova interpreta i mogućeg pokretača nastanka. Renata Hansen-Kokorus govoreći o konceptu lika i njegova dramskog razvoja u dramama Mire Gavrana, ukazuje i na učestalost Gavranovih inscenacija u kojima isti glumac nastupa u nekoliko uloga, što oprimjeruje analizom predstava *Bit će sve u redu* (Teatar Rugantino, 1996.) i *Sve o ženama* (Gradsko kazalište Komedija, 1999.). Sanja Nikčević piše o načinu na koji se stereotipi o prostorima Istočne Europe, ratu i njegovu emotivnu naboju zlorabe u djelima angloameričkih autora (David Edgar *Silazak Duha Svetoga*, Sarah Kane *Razneseni*, Eve Ensler *Nužne mete*), o njihovim inscenacijama i oblikovanju javnog mišljenja. Vlatko Perković na tragu opaski Marijana Matkovića analizira dramu Jelene Lobode Zrinski *Za pravdu* i kritičku recepciju njezine inscenacije kao prvoga komada s temom narodnooslobodilačke borbe, koji je po okončanju Drugoga svjetskog rata prikazan na sceni Hrvatskog narodnoga kazališta, dok Stanislav Marijanović istražuje karakteristike manje poznatih prigodnica Ilije Okruglića *Seljanka i Sastanak vila na Velebitu*, posvećenih J. J. Strossmayeru. Analizu upotpunjuje i vrijednim scenama iz prvog i drugog dijela alegorije, a rad zaokružuje rekonstrukcijom svečane predstave koja je prema alegoriji J. Kulundžića *Svečano poklonstvo Josipu J. Strossmayeru* izvedena prilikom otkrivanja njegova spomenika 1926. godine.

Unutar studija posvećenih povijesnim, teoretskim, estetskim i poetološkim pitanjima kazališta, Tihomir Živić daje pregled karijere njemačke glumice Adele Sandrock, posebno se osvrćući na njezino osječko gostovanje 1900. godine. Željko Uvanović piše o adaptacijama Schnitzlerova *Kola* i njihovoj recepciji na njemačkim i međunarodnim scenama, pri čemu najveću pozornost pridaje adaptaciji Davida Harea i njezinoj inscenaciji u Maloj sceni i u Hrvatskom narodnom kazalištu u Osijeku. Posebnu vrijednost njegova rada predstavlja izravna usporedba ulomaka Hareova teksta i Schnitzlerova originala. Studija Branka Hećimovića otvara nove konotacije u osebnijoj redateljskoj poetici Bogdana Jerkovića, suprotstavljenoj onoj vladajućeg institu-

cionalnog kazališta i oblikovanoj za njegova dugogodišnjeg djelovanja unutar eksperimentalnih, ali i reper-toarnih scena. Redateljskom poetikom Renea Medveška bavi se Borislav Pavlovski, eksplicirajući na temelju triju ZeKaeMovih režija, specifičan odnos ovog redatelja prema tretiranju inscenacijskog predloška, tj. njegovo nadomještanje putem kolektivnog stvaralaštva glumca i redatelja. Marina Petranović posvećuje svoj rad pitanju kazališnog kostima, njegovu mjestu i povijesnom razvoju, posebice unutar hrvatskoga kazališta. Objedinjujući pored vizualne i brojne dramaturške funkcije kazališnog kostima, njezin rad postaje vrijednom referentnom točkom, na koju će se morati osvrnuti buduće, prema riječima autorice, do sada u potpunosti izostale teatrološke studije posvećene ovoj temeljnoj sastavnici svake kazališne inscenacije. Izlaganje Miroslava Međimorca traga za kazališno-povijesnim i ideološkim razlozima koji su onemogućili stvaranje drugog, drukčijeg, alternativnog hrvatskog kazališta, ali i nastanak novih kazališnih institucija i grupacija unutar kojih se u 90-im godinama počinje formulirati drukčije shvaćanje kazališta. Jelena Lužina postavlja pitanje što je dovelo do gotovo potpunog prekida recepcije mladih hrvatskih autora na scenama makedonskih kazališta nakon 1991. godine, podastirući u prvom dijelu svoje studije vrijedne podatke o broju izvedaba hrvatskih dramskih, opernih i baletnih autora na makedonskim scenama u proteklih devedeset godina.

O otvorenosti *Krležinih dana* interdisciplinarnom proučavanju kazališta svjedoči studija Sibile Petlevski, u kojoj autorica upućuje na novo poimanje tijela u razdoblju moderne (oprimjereno autoričinom analizom Mihalićeve *Grbavice*), kao i na niz recentnih praksa koje se u istraživanju tjelesnosti i kazališta koriste spoznajama teorije identiteta, fenomenologije, kognitivne sociologije, diskurzivne antropologije... Ivan Lozica iz perspektive etnologa piše o krovnim toposima zbornika – prostoru, tijelu i riječi – i njihovoj funkciji unutar karnevala, u odnosu spram istih elemenata i njihove funkcije unutar samoga kazališta. Muzikološka studija Dalibora Paulika na temelju reprezentativnih domaćih i stranih glazbenih djela, govori o poštivanju, odstupanju i napuštanju tipologije glas-uloga u žanru opere, opere-te, mjuzikla i rock-opere. Posljednja zbornička studija iz

pera Josipa Jerkovića govori o nastavnom planu i programu glazbeno-scenskog odgoja u osnovnim i srednjim školama, prilažući i zanimljivu analizu postojećih udžbenika te njihovih prednosti i nedostataka.

Krležini dani 2005. vođeni temom *tijela, riječi i prostora* sadrže niz znanstvenih radova posvećenih aktualnoj temi oblikovanja kolektivnog ili pojedinačnog, književnog ili scenskog identiteta, analizi manje poznatih dramskih tekstova, propitivanju redateljskih, poetoloških i inih kazališno-povijesnih fenomena te onih koji nadilaze okvire dramskoga kazališta. Tematskom šarolikošću koja obuhvaća ponešto iz svakog razdoblja hrvatske drame i kazališta proširuju spoznajne vidokruge naše teatrologije i niza prethodnih petnaest Krležinih zbornika.

PREMIJERE

RAZGOVOR

TEMAT

FESTIVAL

S POVODOM

NOVO O

STAROM

MEĐUNARODNA

SCENA

ESEJ

TEORIJA

VOX

HISTRIONIS

NOVE

KNJIGE

DRAMA

Pet radova u zborniku objedinjuju analizu dramskoga predloška i njegovih inscenacijskih obilježja. Antonija Bogner-Šaban piše o Begovićevoj burleski *Gospođa Sreća ili Ranjeno Pierotovo srce*, smještajući je u kon-